

Tutkimusetiikka opinnäytetöissä

22.4.2024

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on yhteistyössä suomalaisen tiedeyhteisön kanssa laatinut tutkijoille ja korkeakouluopiskelijoille suunnatun ohjeen hyvästä tieteellisestä käytännöstä (HTK) ja sen loukkausepäilyjen käsittelemisestä (HTK-ohje 2023). Suurin osa suomalaisista tiedettä toteuttavista ja edistävistä tahoista on sitoutunut noudattamaan kyseistä ohjetta. HTK 2023 -ohjeen mukaan AMK ja YAMK-tasoisiin opinnäytteisiin kohdistuneiden loukkausepäilyjen käsittely on kuitenkin vastuutettu korkeakouluille.

SeAMK on laatinut oman sisäisen prosessin ja ohjeen tutkimusetiikan noudattamisesta SeAMKin opinnäytetöissä. Prosessi pohjautuu kansalliseen HTK-prosessiin, mutta sitä on jonkin verran yksinkertaistettu. Oman ohjeen avulla SeAMK pyrkii osaltaan edistämään hyvää tieteellistä käytäntöä ja ehkäisemään opinnäytetöihin liittyviä loukkausepäilyjä.

Prosessin ja ohjeen soveltaminen

Prosessia ja ohjetta sovelletaan AMK ja YAMK-tasoisissa opinnäytteissä jokaisella SeAMKin kuudella eri koulutusalalla. Loukkausepäilyprosessi käynnistyy, kun saadaan ilmoitus epäillystä loukkauksesta. Loukkausepäilyprosessin noudattamisesta ja päätöksenteosta vastaa osaamisalajohtaja koko prosessin ajan. Lisäksi prosessissa noudatetaan hyvän hallinnon periaatteita ja esteellisyyssäännöksiä, ja sen jokainen vaihe dokumentoidaan tarkasti.

Lähtökohtaisesti vilppi tai piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä ei vanhene. Epäilyjä ei kuitenkaan pääsääntöisesti käsitellä, jos teoista on kulunut yli kaksi vuotta tai prosessilla tai sen lopputulemalla ei ole merkitystä hyvän tieteellisen käytännön edistämisen tai osapuolten oikeuksien kannalta. Käsittelypäätös voidaan kuitenkin tehdä myös tapauskohtaisesti.

Loukkausepäilyprosessi toteutetaan mahdollisimman luottamuksellisesti huomioiden julkisuuslain säännökset. SeAMK kohtelee epäilyn esittäjää ja epäiltyä oikeudenmukaisesti prosessin aikana ja sen jälkeen. Keskeneräistä prosessia ei myöskään kommentoida. Prosessissa on seuraavat vaiheet: 1) kirjallinen ilmoitus ja vireillepano, 2) selvitys sekä 3) päättäminen.

Kirjallinen ilmoitus ja vireillepano

Epäilyilmoitus laaditaan omalla nimellä vapaamuotoisesti. Ilmoituksessa yksilöidään, millaisesta loukkausepäilystä on kyse, miksi epäily esitetään sekä mitkä ovat epäilyn esittäjän mahdolliset sidonnaisuudet. Tämän jälkeen epäilyilmoitus siirretään käsiteltäväksi sille osaamisalajohtajalle, jonka koulutusalalla epäilyn alainen toiminta on meneillään tai tapahtunut. Osaamisalajohtaja voi ottaa tutkittavakseen myös muuta reittiä tulleen epäilyn.

Loukkausepäilyprosessi alkaa siitä, kun osaamisalajohtaja vastaanottaa epäilyilmoituksen. Tämän jälkeen osaamisalajohtaja tekee päätöksen selvityksen käynnistämisestä tai käynnistämättä jättämisestä. Selvityksen voi jättää käynnistämättä, jos epäily ei kuulu HTK-ohjeen soveltamisalaan, epäilyllä ei ole tiedollista pohjaa tai epäily perustuu ilkivaltaan. Selvityksen voi jättää käynnistämättä myös jostain muusta vastaavasta perustellusta syystä.

Jos epäily on aiheeton ja selvitystä ei käynnistetä, epäilyn esittäjälle, epäillylle, koulutuspäällikölle, opinnäytetyönohjaajalle sekä tutkimusetiikan tukihenkilöille ilmoitetaan perusteltu päätös selvityksen käynnistämättä jättämisestä. Lisäksi epäillylle toimitetaan kopio alkuperäisestä epäilyilmoituksesta liitteineen.

Jos selvitys taas käynnistetään, epäilyn esittäjälle, epäillylle, koulutuspäällikölle, opinnäytetyönohjaajalle sekä tutkimusetiikan tukihenkilöille ilmoitetaan prosessin käynnistämisestä ja sen perusteista. Lisäksi myös tällöin epäillylle toimitetaan kopio alkuperäisestä epäilyilmoituksesta liitteineen.

Selvityksen tarkoitus

Selvityksen tarkoituksena on selvittää loukkausepäilyilmoituksessa esitettyjen loukkausepäilyjen aiheellisuus. Selvitys käynnistyy osaamisalajohtajan päätöksellä, jossa hän nimeää selvittäjän/selvittäjät ja antaa toimeksiannon selvityksen tekemisestä. Henkilö voi olla SeAMKista tai organisaation ulkopuolinen. Selvittäjän ei myöskään tarvitse edustaa juuri sitä alaa, johon epäily liittyy, mutta hänellä täytyy kuitenkin olla riittävä tutkimuksen tekemisen ja HTK-ohjeen tuntemus.

Selvittäjä kuulee kirjallisesti epäilyilmoituksen esittäjää ja epäiltyä, opinnäytetyönohjaajaa, koulutuspäällikköä sekä tarpeen mukaan muita asiantuntijoita ja henkilöitä. Lisäksi hän voi käyttää tukenaan myös muuta aineistoa.

Kuulemisten ja mahdollisen muun aineiston perusteella selvittäjä laatii selvitysraportin, jossa kerrotaan, ketä tai keitä loukkauksesta epäillään sekä loukkausepäilyt. Lisäksi raportissa kerrotaan, keitä muita selvityksen aikana on kuultu ja mitä on selvinnyt. Jos hyvän tieteellisen käytännön loukkaus on selvästi todettu, raportissa myös mainitaan, mistä HTK-ohjeen mukaisesta loukkauksesta on kyse ja nimetään siihen syyllistyneet

henkilöt. Lopuksi selvittäjä toimittaa raportin osaamisalajohtajalle.

Prosessin päättäminen

Osaamisalajohtaja lähettää selvitysraportin epäillylle henkilölle kommentoitavaksi ennen päätöksen tekemistä. Sen jälkeen osaamisalajohtaja tekee päätöksen loukkausepäilystä selvitysraportin ja siihen epäillyltä mahdollisesti saamiensa kommenttien sekä SeAMK hallinnon kanssa käydyn päätöskeskustelun perusteella.

Jos osaamisalajohtaja päättää, että kyseessä ei ole HTK-loukkaus, tulee päätöksestä käydä ilmi, ketkä olivat epäiltyinä, millaisesta loukkauksesta heitä epäiltiin ja millä perusteella kyseessä ei ole HTK-loukkaus. Päätökseen liitetään myös kopio alkuperäisestä loukkausepäilyilmoituksesta ja selvitysraportti.

Jos osaamisalajohtaja päättää, että kyseessä on HTK-loukkaus, kirjataan päätökseen, mikä HTK-loukkaus on kyseessä, millä perusteella se on tapahtunut ja ketkä ovat syyllisiä. Lisäksi päätöksessä otetaan kantaa loukkauksesta aiheutuviin toimenpiteisiin. Päätös liitteineen annetaan tiedoksi prosessin osapuolille, selvittäjälle, opinnäytetyönohjaajalle, koulutuspäällikölle ja tutkimusetiikan tukihenkilöille.

On tärkeää, että korkeakouluissa on olemassa selkeä prosessi sekä ohje tutkimusetiikan noudattamiseen, sillä se takaa opinnäytetöiden tekijöille oikeudet, mutta toisaalta myös linjaa korkeakoulun velvollisuudet. Lisäksi hyvä tieteellinen käytäntö ja sen noudattaminen vahvistavat myös opinnäytetöiden laadukkuutta.

Seliina Päällysaho
tutkimuspäällikkö
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Anne-Maria Aho
osaamisalajohtaja
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Elisa Kannasto
koulutuspäällikkö, Master School
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Päivi Rinne
osaamisalajohtaja
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Johanna Säilä-Jokinen
hallintojohtaja
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Tuija Vasikkaniemi
opetuksen kehittämispäällikkö
Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Kirjoittajat ovat laatineet Seinäjoen ammattikorkeakoulussa käytössä olevan Tutkimusetiikan noudattaminen SeAMKin opinnäytetöissä -prosessin.